

HÜKÜMET ETKİNLİĞİNİN SOSYAL REFAH DÜZEYİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ*

Doç. Dr. Taner GÜNEY

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İİBF, (tanerguney@kmu.edu.tr)

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Türkiye ve AB üyesi ülkelerde hükümet etkinliğinin sosyal refah düzeyi üzerindeki etkisini analiz etmektir. Çalışmada sosyal refah göstergesi olarak devletin düşük gelirli ailelere, yaşlılara, engellilere, hasta, işsiz veya genç insanlara yaptığı mal ve hizmet yardımı ile vergi indirimleri kullanılmıştır. Türkiye ve 22 AB üyesi ülkenin 1990-2014 dönemindeki verisiyle Sistem-GMM yöntemi kullanılarak elde edilen tahminler, söz konusu ülkelerde hükümet etkinliğinin, sosyal refah düzeyini pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilediğini göstermektedir. Buna göre hükümet etkinliği arttığında düşük gelirli aileler, yaşlılar, engelliler, hasta, işsiz veya genç bireylerin sosyal refah düzeyi artmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hükümet Etkinliği, Sosyal Refah, Sistem-GMM.

EFFECT OF GOVERNMENT EFFECTIVENESS ON SOCIAL WELFARE

ABSTRACT

The aim of this study is to analyze the impact of government effectiveness on the level of social welfare in Turkey and EU Member States. Cash benefits, direct in-kind provision of goods and services, and tax breaks with social purposes by the government used as a social welfare indicator in the study which targeted at low-income households, the elderly, disabled, sick, unemployed, or young persons. The estimates obtained by using the System-GMM method with data from Turkey and 22 EU member states in 1990-2014 indicate that government effectiveness has a positive and statistically significant effect on social welfare in Turkey and EU member states. Accordingly, when government effectiveness increases the level of social welfare of low-income families, elderly, disabled, sick, unemployed or young people is increasing.

Keywords: Government Effectiveness, Social Welfare, System-GMM.

* Bu çalışma 20-22 Ekim 2017 tarihinde Konya'da düzenlenen V. UNİKOP konferansında sunulan metnin düzeltilmiş halidir.

1. Giriş

Sosyal refah kavramı bir toplumdaki her bir bireyin özgür iradesiyle ortaya koyduğu tercihlerinin en iyi şekilde tatmin edildiği bir toplumu gerektirmektedir. Diğer bir deyişle sosyal refah, bireysel ihtiyaçların yeterli ölçüde karşılandığı, ortaya çıkabilecek sosyal problemlerin iyi bir şekilde yönetildiği ve sosyal fırsatların maksimize edildiği bir devlet yapısını gerektirir. Sosyal refah bu nedenle üç önemli bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler ihtiyaçların karşılanması, sosyal problemlerin yönetimi ve fırsatların geliştirilmesidir. Bu üç sosyal refah bileşeni birbiri ile sıkı bir ilişki içindedir. Bu üç bileşenden herhangi biri bile gerçekleştirilemediğinde sosyal refah dengesi bozulmuş olacaktır. Sosyal refah bileşenleri bireylerin içinde bulunduğu toplum veya devlet tarafından karşılandığında ise sosyal refah düzeyi yükselecektir. (Mishan, 1969). Çünkü günümüzde sosyal refah hizmetlerinin sağlanmasında en önemli kurumlardan biri devlettir. Sanayi devriminden sonra sosyal refahın sağlanmasında önemli bir görev üstlenen devlet, ikinci dünya savaşının ardından bu alanda neredeyse tek kalmış durumdadır (Dereli, 2002). Devlet ikinci dünya savaşının ardından refah devleti formuna bürünerek sanayileşmenin neden olduğu gelir dağılımı ve yoksulluk sorunlarına çare bulmak amacıyla çalışma saatlerini düzenleme, konut kalitesini geliştirme, toplum sağlığını koruma gibi alanlarda yasal düzenlemeler yapmıştır (Pinch, 1997). Diğer bir deyişle iktidara gelen hükümetlerin planlayarak uygulamaya koyduğu politikalar sayesinde gelir dağılımından olumsuz etkilenenler ile yoksulluk sorunu yaşayan bireylerin sosyal refah düzeyinin yükseltilmesi amaçlanmaktadır. Dolayısıyla iktidara gelen hükümetlerin planlayarak uygulamaya koyduğu politikadaki başarı düzeyi yani etkinlik derecesi ne kadar yüksek ise, sosyal refah hizmetlerinin kapsamı ve başarısı da o kadar yükselecektir. Bu sonuç literatürdeki çalışmalar tarafından da desteklenmektedir. Ancak literatürde hükümet etkinliği ile sosyal refah ilişkisini analiz eden az sayıda çalışma bulunmaktadır. Literatürdeki bu eksikliğe katkı yapmak amacıyla bu çalışmanın amacı, Türkiye ve AB üyesi ülkelerde, hükümet etkinliğinin devlet eliyle yapılan sosyal harcamalar cinsinden ölçülen sosyal refah düzeyi üzerindeki etkisini analiz etmektir. 1990-2014 dönemi verileri ile elde edilen Sistem-GMM (Genelleştirilmiş Momentler Modeli) tahminleri, hükümet etkinlik düzeyi yükseldiğinde sosyal refah düzeyinin yükseldiğini göstermiştir. Diğer bir deyişle ele alınan ülkelerdeki hükümetlerin etkinlik düzeyi yükseldiğinde düşük gelirli aileler, yaşlılar, engelliler, hasta, işsiz ya da genç insanların refah düzeyi yükselmektedir.

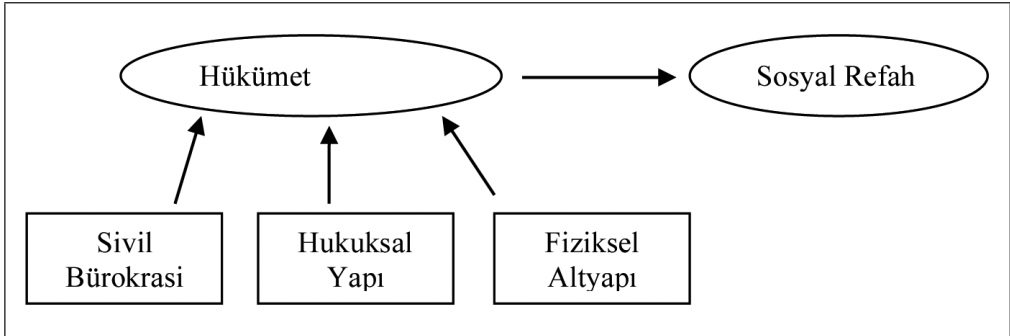
Bu çalışmanın diğer bölümleri şöyle organize edilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde hükümet etkinliği ve sosyal refah ilişkisinin teorik analizi, üçüncü bölümde ilgili literatür, dördüncü bölümde veriler ve model açıklanmaktadır. Beşinci bölümde hükümet etkinliğinin sosyal refah düzeyi üzerindeki etkisine ilişkin ekonometrik analiz sonuçlarına yer verilmektedir. Son bölümde ise sonuç kısmı yer almaktadır.

2. Hükümet Etkinliği ve Sosyal Refah İlişkisi

Sacks & Levi (2010)'ye göre bir ülkedeki hükümetin etkinlik düzeyi sivil bürokrasi, hukuksal yapı ve ülkenin fiziksel altyapısından önemli ölçüde etkilenmektedir. Diğer bir deyişle, Şekil 1'de de görüldüğü gibi, hükümet etkinliği sivil bürokrasi, hukuksal yapı ve ülkenin fiziksel altyapısı değişkenlerinin bir bileşimidir. Bu nedenle bürokratik yolsuzluğa batmadan kamu hizmetlerini sunan, hukukun üstünlüğünün kabul gördüğü bir hukuksal yapıya sahip olan

ve her türlü fiziksel altyapı sorununu çözmüş bir hükümet, toplumdaki tüm bireylerin sosyal refah düzeyine pozitif katkıda bulunmuş olmaktadır. Bu üç değişkenden bir tanesinde meydana gelecek bir aksaklık veya çözülmesi zaman alacak bir problemin ortaya çıkması, özellikle refah düzeyi görece daha düşük bireyler başta olmak üzere, toplumdaki tüm bireylerin refah düzeyini azaltacaktır.

Şekil 1: Hükümet Etkinliği Konsepti

Kaynak: Sacks, A. & Levi, M. (2010). Measuring government effectiveness and its consequences for social welfare in Sub-Saharan African Countries. *Social Forces*, 88(5), 2325-2352.

Bu durumda, Tablo 1’de de görüldüğü gibi, yoksulluğun önlenmesi, ekonomik güvenlik, sağlık, eğitim ve konut hizmetleri gibi harcamalar yoluyla sosyal refah düzeyini etkileyen en önemli kurum devlettir. Tabloya göre sivil kurumlar, din, gönüllü kurumlar, özel sektör ve işyerleri gibi kurumlar devlet dışında sosyal refah sağlayan kurumlar arasında bulunmaktadır. Devlet dışında sosyal refah sağlayan bir kurum olan sivil kurumlar, önemli bir refah sağlayıcısı olsa da, elde ettiği gelir süreklilik göstermediği için refah sağlamada düzenli olmayabilmektedir (Çevik, 1998). Diğer yandan din kurumunun sunduğu kapsamlı ve etkili sosyal refah hizmetinin ortaya çıkışı, devletin gelişimi ile mümkün olmuştur. Bununla birlikte gönüllü kuruluşlar da sosyal refah sağlamada dezavantajlı durumdadır. Çünkü gönüllü kuruluşların devlet olmaksızın hastalık, yaşlılık, işsizlik gibi büyük hacimli risklerle baş etmesi mümkün gözükmemektedir (Marangoz, 2001). Son olarak işyerleri ve özel sektör gibi kurumlar ise sosyal refahtan ziyade kar güdüsüyle hareket etmektedir. Bu nedenle bu kurumlar birer sosyal refah sağlayıcıları olsalar da, piyasa işleyişi içinde refahın ortaya çıkışı ve bu refahın bireyler arasında paylaşımına herhangi bir müdahalenin olmasını kabul etmemektedir. Çünkü böyle bir müdahale durumunda piyasa işleyişinin bozulacağı düşüncesine sahiptirler (Pierson, 2001).

Devletin refah sağlayıcı olarak ulaştığı en yüksek düzey refah devleti¹ formudur. Refah devleti toplumu oluşturan tüm bireylerin sosyal refahının en üst düzeye çıkarılabilmesi için sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, gelir dağılımı, eğitim, sağlık, konut, çevre, kentleşme vb. pek çok değişkenin üreticisi ve düzenleyicisi olma durumundadır (Moon, 2004). Refah devletinin üç amacı bulunmaktadır. Bunlar sosyal güvenlik, gelirin yeniden dağıtımı ve fırsat eşitliğidir. Bu üç amaçtan biri olan sosyal güvenlik, kimseye muhtaç olmadan her bir bireyin hayatını

¹ Refah devletinin kavramsal çerçevesi ve fonksiyonları için Gough (1989), Briggs (1961, 2000), Barr (1987, 1992, 2004), Esping-Andersen (1990), Barry (1992) ve Hicks & Esping-Andersen (2005)’in çalışmalarına bakılabilir.

garanti altına alabilmesini ve böylece bireylere devlet eliyle yaşamsal özgürlük alanının sunulabilmesini hedeflemektedir (Şenocak, 2009). Diğer yandan günümüzde sosyal güvenlik alanının gittikçe genişlediği görülmektedir. Örneğin yoksullara yapılan gelir yardımları; engelliler, alkolikler, uyuşturucu bağımlıları ve evsizlere yapılan sosyal hizmet harcamaları; çevre kirliliği ve bulaşıcı hastalıklarla mücadele gibi etkenler sosyal güvenlik alanının daha da genişlemesine neden olmaktadır (Özdemir, 2007).

Tablo 1: Sosyal Refah Sağlayan Kurumlar ve Fonksiyonları

Sosyal Politika Kurumları	Türleri	Temel Fonksiyonları	Sosyal Refah Fonksiyonları
Sivil Kurumlar	Aile, akraba, arkadaş, komşu	Üreme, sosyalleşme, koruma, dostluk, manevi destek	Bağımlı aile üyelerinin bakımı, aile içi mali destek
Din	Dini Kurumlar	Ruhsal Gelişme	Bağlılarına refah, sağlık, eğitim, sosyal hizmetler sağlamak ve danışmanlık hizmetleri
Gönüllü Sektör	Gönüllü kuruluşlar, gruplar	Karşılıklı yardım, insan sevgisi, yardımseverlik	Kendi kendine yardım, gönüllülük, topluma yönelik sosyal hizmetler
Özel Sektör (Piyasa)	Üreticiler (işletmeler) ve tüketiciler (aileler)	Mal ve hizmetlerin değişimi	Mal ve hizmetlerin ticari sosyal refahı
İşyerleri	İş organizasyonları	İstihdam	Ödenekler
Kamu Sektörü (Merkezi ve Yerel Yönetimler)	Merkezi yönetimler ve yerel yönetimler	Toplumsal amaçlarla kaynakların yönlendirilmesi ve dağıtılması	Yoksulluğun önlenmesi, ekonomik güvenlik, sağlık, eğitim ve konut hizmetleri

Kaynak: Gilbert, N. & Terrell, P. (1998). *Dimensions of social welfare policy*. Massachusetts: Allyn-Bacon Publication

Refah devletinin bir diğer amacı olan gelirin yeniden dağıtımı, üretilen mal ve hizmetlerden elde edilen gelirin, toplumdaki yoksulluğu azaltarak gelir dağılımı adaletsizliğini ortadan kaldırma çabasını ifade etmektedir (Hicks & Esping-Andersen, 2005). Refah devleti bu amaçla toplumdaki gelir dağılımı adaletsizliğini gidermek adına vergileri, kamu harcamalarını ve fiyat kontrollerini kullanarak piyasa mekanizmasına müdahale etmektedir (Sinn, 1995). Refah devleti fırsat eşitliği amacı için ise ücretsiz bir zorunlu eğitim programı hazırlamalı, gelir düzeyi düşük olan bireylere burs ve kredi imkanı sağlamalıdır. Böylece yoksul kesimler de eğitimden en iyi şekilde yararlanacağı için toplumdaki sosyal adalet güçlenmiş ve fırsat eşitliği sağlanmış olmaktadır (Hicks & Esping-Andersen, 2005). Bu amaçların ışığında Tablo 2 Esping-Andersen (1990, 1999)'in yaptığı üç tür refah devleti sınıflandırmasını göstermektedir. Bu sınıflamaya göre refah devletleri liberal refah devleti, sosyal demokrat refah devleti ve muhafazakâr refah devletinden oluşmaktadır.

Tablo 2: Refah Devletlerinin Sınıflandırması

	Liberal	Muhafazakâr	Sosyal Demokrat
Örnek Ülkeler	ABD, İngiltere	Almanya	İsveç
Temel Felsefe	Klasik liberalizm	Muhafazakâr sosyal politikalar	Sosyalizm / Marksizm
Dekomüdfikasyon	Düşük	Orta	Yüksek
Sosyal Haklar	Gereksinim temelli	Katkıya dayalı	Evrensel
Refah Önlemleri	Karma hizmetler	Transfer ödemeleri	Kamu hizmetleri
Bireysel Haklar	Düz oranlı ödenekler	Katkıya dayalı	Yeniden dağıtıcı
Sosyal Politika Sunan Kurumlar	Piyasa	Devlet	Devlet

Kaynak: Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Cambridge: Polity Press.

Esping-Andersen (1990, 1999)'e göre ABD, İngiltere, Avustralya ve Kanada gibi ülkeler önde gelen liberal refah devleti örnekleridir. Liberal refah devleti açısından bireylerin ihtiyacını karşılayan temel birim piyasadır. Kamunun piyasaya müdahale bir piyasa başarısızlığı olduğu için liberal refah devleti vatandaşlara asgari düzeyde refah hizmeti sunmakta, böylece toplumda bir ayrışmaya neden olabilmektedir. Çünkü liberal refah devletinde gelir dağılımı bozuktur. Devlet sağlık hizmetinin yanında sadece piyasa işleyişi içinde başarısız olan yani muhtaç durumda olan bireylere refah sunmaktadır. Temel özellikleri Tablo 2'de de görülen liberal refah devletinde dekomüdfikasyon (sosyal gereksinimlerin, devlet gibi piyasa dışı kurumlar tarafından sağlanabilmesi) düşüktür.

Esping-Andersen (1990, 1999)'e göre bir diğer refah devleti türü muhafazakâr refah devletidir. Almanya, Avusturya, Fransa, İtalya ve Belçika örnek gösterilebilecek ülkelerdir. Bu refah devletinde kraliyet rejimlerinin etkileri görüldüğü için bu rejimlerin bir mirası sayılabilecek sosyal tabakaların korunmasını hedeflenmektedir. Bu hedef çerçevesinde erkek egemen ailenin gelir açığını kapatmak için gelir transferi yapılmaktadır. Bu nedenle anti liberal politikalar desteklenmektedir. Dolayısıyla muhafazakâr refah devletinde bireylere sunulan sosyal haklar bireylerin sınıf ve statüsüne göre farklılaşmaktadır. Sosyal hakların geniş olduğu muhafazakâr refah devletinde sosyal refahın merkezi ailedir ve bunun nedeni oldukça yaygın olan Hıristiyan inancıdır. Muhafazakâr refah devletinde zorunlu sigorta primleri ile finanse edilen bir sosyal güvenlik sistemi bulunmaktadır. Bireyler yatırdıkları sigorta primleri oranında bu sistemden yararlanmaktadır. Bu refah devleti türünde sosyal harcamalar liberal refah devletine göre daha fazladır. Tablo 2'de de görülebileceği gibi dekomüdfikasyonun orta düzeyde olduğu bu refah devletinde kadınların işgücü piyasası içindeki payı ise düşüktür.

Esping-Andersen (1990, 1999)'e göre bir diğer refah devleti türü olan sosyal demokrat refah devletinin öncüsü İsveç iken Norveç, Danimarka, Finlandiya ve Hollanda bu sınıflamaya dahil olabilecek diğer ülkelerdedir. Bu ülkelerde devlet bireylerin vergi yükünü oldukça arttırarak, elde ettiği geliri evrensel düzeyde bir sosyal refah programının uygulanması ve tam

istihdamın sağlanmasında kullanılmaktadır. Çünkü sosyal demokrat refah devletinde sosyal refahın piyasa tarafından değil devlet tarafından sunulması gerektiği kabul edilmektedir. Bu amaçla devlet herhangi bir ödeme zorunluluğu olmadan yaşlılara, engellilere ve çocuklara sosyal hizmetler sunmaktadır. Bu hizmetler geniş kapsamlı ve standardı oldukça yüksek olan sosyal hizmetler türündedir. Temel özellikleri Tablo 2’de de görülen sosyal demokrat refah devletinde dekomüdfikasyon düzeyi yüksektir. Sonuç olarak İngiltere dışındaki AB üyesi ülkeler muhafazakar veya sosyal demokrat refah devleti özelliklerine daha yakın gözükmektedir. Bu nedenle bu ülkelerde hükümetlerin etkin çalışması bireylere sunulan sosyal refah düzeyinin de artması anlamına gelebilmektedir. Diğer bir deyişle bu ülkelerdeki hükümetler etkin çalıştıkları ölçüde refah devletinin hedeflediği sosyal refah düzeyine daha kolay ulaşılacaktır.

3. İlgili Literatür

Literatürdeki Knack & Keefer (1995), Kaufmann vd. (1999) ve La Porta vd. (1999) gibi çalışmalar hükümet etme kalitesinin ekonomi büyüme, yeni doğan çocuk ölümü ve yetişkin okuma-yazma oranı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Hükümet etkinliği ekonomik ve sosyal değişkenler üzerinde etkili olan önemli bir değişken olmasına rağmen, çalışmanın giriş bölümünde de değinildiği gibi, hükümet etkinliğinin sosyal refah düzeyi üzerindeki etkisini analiz eden az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu az sayıdaki çalışma hükümet etkinliğinin artması durumunda sosyal refah düzeyinin de arttığını ortaya koymaktadır. Bu çalışmalardan biri olan Sacks & Levi (2010) orta Afrika ülkelerinde hükümet etkinliğinin sosyal refah düzeyi üzerindeki etkisini araştırmaktadır. Çalışma Cape Verde, Gana, Güney Afrika, Mali, Senegal, Benin, Botswana, Tanzanya, Namibya, Uganda, Lesotho, Nijerya, Mozambik, Kenya, Madagaskar, Malawi ve Zambiya’dan oluşan 17 orta Afrika ülkesini ele almaktadır. Çalışmaya göre orta Afrika ülkelerindeki hükümetler etkinlik düzeylerini yükselttiklerinde, yiyecek güvenliği ile ölçülen sosyal refah düzeyi yükselmektedir. Bir diğer çalışmada Caruana (2010), 27 AB üyesi ülkede refah devleti uygulamaları ile yoksulluk ilişkisini ele almıştır. 2006 yılı verilerini kullanan çalışmaya göre, AB üyesi ülkeler sosyal refah harcamasına ihtiyaç duyan bireyleri doğru bir şekilde belirleyebilirse, refah devletinin yapacağı harcamalar yoksullukla mücadelede başarı sağlamaktadır.

4. Veri ve Metod

Hükümet etkinliğinin sosyal refah düzeyi üzerindeki etkisini test etmek amacıyla aşağıdaki model tahmin edilecektir:

$$SW_{it} = \beta_1 SW_{it-1} + \beta_2 GE_{it} + \beta_3 GDPgrowth_{it} + \beta_4 Openness + \beta_5 GDPPC_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

(1) nolu SW_{it} yıllık kamunun sosyal harcama düzeyini, SW_{it-1} i ülkesinde $t-1$ dönemindeki yıllık kamunun sosyal harcama düzeyini, GE ise yıllık hükümet etkinlik düzeyini, $GDPgrowth$ yıllık GSYİH büyüme oranını, $Openness$ ticari açıklık oranını ve $GDPPC$ yıllık kişi başına GSYİH düzeyini göstermektedir. Çalışmada ele alınan tüm değişkenler ilgili literatür ışığında tercih edilmiştir. $GDPgrowth$, $Openness$ ve $GDPPC$ verileri World Bank (WB)’den alınmıştır. OECD’den alınan sosyal harcamalar ise devlet tarafından yapılan nakit yardımlardan, aynı mal ve hizmet sunumundan ve sosyal amaçlı vergi indirimlerinden oluşur. Bu harcamaların amacı düşük gelirli ailelere, yaşlılara, engellilere, hasta, işsiz ya da genç insanlara alım gücü sağlamaktır. Devlet tarafından yapılan harcamaların sosyal olarak nitelendirilebilmesi için,

programların ya hane halklarına kaynakların yeniden dağıtılmasını veya zorunlu katılımı içermesi gerekmektedir. Bu gösterge kişi başı GSYİH veya GSYİH'nin yüzdesi olarak ölçülür. Bu çalışmada sosyal refah harcaması olan bu gösterge kişi başı GSYİH olarak kullanılmıştır. *GDPgrowth* ve *GDPPC* arttığında bireylerin yaşam düzeylerinde de iyileşme beklendiği için (Knack & Keefer, 1995; Kaufmann vd., 1999), bu değişkenlerin sosyal refah düzeyi üzerinde pozitif yönlü etkide bulunması beklenmektedir. *Openness* düzeyinin yükselmesi durumunda artan ihracat ve ithalata bağlı olarak istihdam düzeyinin ve gelir seviyesinin de artması beklendiği için, *Openness* değişkeninin sosyal refah düzeyi üzerinde pozitif yönlü etkide bulunması beklenmektedir.

Hükümetin etkinlik düzeyi WB ve Political Risk Services International Country Risk Guide (PRS) tarafından ölçülmektedir. Bu çalışmada *GE* verisi WB tarafından hazırlanan ve yayınlanan The Worldwide Governance Indicators (WGI)'den alınmıştır. Çünkü WGI verisi PRS'ye göre daha fazla ülke verisine sahiptir. WGI'deki hükümet etkinliği kamu hizmetlerinin kalitesi, sunulan sivil hizmetlerin kalitesi ve politik baskıdan bağımsız olma derecesi, politika oluşturma ve uygulanmasının kalitesi ve hükümetin bu tür politikalara olan bağlılığının güvenilirliği biçiminde ölçülmektedir. WGI değerleri +2,5 ile -2,5 arasında değişmektedir. Değerler +2,5'a yaklaştıkça hükümetin etkinlik düzeyi yükselirken tersi durumunda hükümet etkinliği azalmaktadır. Sunulan kamu hizmetlerinin kalitesi artması, politik baskıdan uzak oluşturulan ve başarılı olana kadar sürdürülen hükümet politikaları sonucunda bireylerin refah düzeyinin yükselmesi beklendiği için, *GE* değişkeninin de sosyal refah düzeyi üzerinde pozitif yönlü etkide bulunması beklenmektedir.

Bu çalışmada (1) nolu modelin tahmini için dinamik panel veri modellerinden Sistem-GMM yöntemi tercih edilmiştir. Dinamik panel veri modellerinde bağımlı değişkenin gecikmeli hali açıklayıcı bir değişken olarak modele eklenmektedir. Ancak bu durumda gecikmeli değişken hata terimi ile korelasyonlu hale gelmekte ve yapılan tahminlerin tutarsız olmasına neden olabilmektedir. Böyle bir sorunla baş edebilmek için bağımlı değişkenin gecikmeli halini açıklayıcı bir değişken olarak modele eklemek yerine araç değişken kullanılması önerilmektedir (Tatoğlu, 2012; Cameron & Trivedi, 2005). İşte Blundell & Bond (1998) tarafından geliştirilmiş Sistem-GMM yöntemi bu tip sorunların çözülmesi için geliştirilen Anderson & Hsiao (1981), Arellano & Bond (1991) ve Arellano & Bover (1995) yöntemlerinden daha iyi olduğu ispatlanmıştır (Baltagi, 2005).

GMM tahmincisinin etkin tahmin yapıp yapmadığı araç değişken matrisinin doğru seçilip seçilmediğine bağlı olduğu için, bu amaçla GMM tahmininde 1. dereceden otokorelasyon AR(1), 2. dereceden otokorelasyon AR(2) testi ile sınanmaktadır. Araç değişkenlerin elde edilme yöntemi nedeniyle, modelin hata teriminde otomatik olarak birinci dereceden otokorelasyon gözlenmesi gerektiği için AR(1) istatistiksel olarak anlamlı olmalıdır. AR(2) "ikinci dereceden otokorelasyon yok" boş hipotezini test eder. Araç değişkenlerin doğru tespit edildiğinin anlaşılabilmesi için AR(2) istatistiksel olarak anlamsız olmalıdır. GMM tahmininde araç değişkenlerin geçerli olup olmadığını sınamak amacıyla Sargan testi kullanılmaktadır. Sargan testi "araç değişkenler geçerlidir" boş hipotezini test ettiği için istatistiksel olarak anlamsız olmalıdır (Roodman, 2006). Tablo 3 bu çalışmada kullanılan değişkenlerin tanımlayıcı istatistiklerini göstermektedir.

Tablo 3: Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

	Mean	Max.	Min.	Std. Dev.	N
<i>SW</i>	6851,41	19437,0	0,000	3538,96	517
<i>GE</i>	1,116	2,236	-0,622	0,672	406
<i>GDPgrowth</i>	2,323	12,233	-32,118	4,254	641
<i>Openness</i>	99,622	333,532	30,476	49,890	653
<i>GDPPC</i>	4,162	5,055	3,041	0,428	651

5. Analiz Sonuçları

Tablo 4, hükümet etkinliğinin sosyal refah düzeyi üzerindeki etkisini gösteren Sistem-GMM tahminleri yer almaktadır. Wald testi tüm sütunlarda bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki birlikte etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir. Sargan testine göre (1) nolu modelde kullanılan araç değişkenler geçerlidir. AR(1) ve AR(2) testi sonuçlarına göre tüm sütunlarda 1. dereceden otokorelasyon varken, 2. dereceden otokorelasyon yoktur.

Tablo 4: Sistem-GMM Tahmin Sonuçları

	Coef	Std. Err.	z	P> z
<i>SW_{it-1}</i>	0.8884*	0.0186	47.70	0.000
<i>GE</i>	340.9314	96.9652	3.52	0.000
<i>GDPgrowth</i>	-28.2179	3.2987	-8.55	0.000
<i>Openness</i>	2.1810	0.8394	2.60	0.009
<i>GDPPC</i>	110.7668	79.0007	1.40	0.161
Wald testi		966585.88*		
Sargan testi		20.4823		
Sargan-p		0.9999		
AR(1)		-2.2281		
AR(1)-p		0.0259		
AR(2)		-1.4124		
AR(2)-p		0.1578		

Tablo 4'teki tahmin sonuçları hükümet etkinliğinin sosyal refah düzeyi üzerinde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Buna göre hükümet etkinliği yükseldiğinde sosyal refah düzeyi de artmaktadır. Tahmin sonuçları Caruana (2010) ve Sacks & Levi (2010)'nin bulguları ile benzerlik göstermektedir. Dolayısıyla Türkiye ve AB üyesi ülkelerde kamu hizmetlerinin kalitesi, sunulan sivil hizmetlerin kalitesi ve politik baskıdan bağımsız olma derecesi, politika oluşturma ve uygulanmasının kalitesi ve hükümetin bu tür politikalara olan bağlılığının güvenilirliği arttığında devletin düşük gelirli aileler, yaşlılar, engelliler, hasta, işsiz ya da genç insanlar için yaptığı nakit yardımları, aynı mal ve hizmet

sunumu ve sosyal amaçlı vergi indirimleri de artmaktadır. Böylece söz konusu ülkelerde alım gücünden yoksun kesimlere daha fazla yardım etme imkanı doğmaktadır. Diğer yandan (1) nolu modelde bağımsız değişken olarak kullanılan sosyal refah düzeyinin gecikmesi, ticari açıklık oranını ve yıllık kişi başına GSYİH sosyal refah üzerinde pozitif yönlü etkiye sahipken, yıllık kişi başına GSYİH'nin sosyal refah üzerindeki pozitif yönlü bu etkisi istatistiksel olarak anlamlı değildir. Yıllık GSYİH'nin büyüme oranı ise sosyal refah üzerinde negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir.

6. Sonuç

Bu çalışmanın amacı Türkiye ve AB üyesi ülkelerde hükümet etkinliğinin sosyal refah düzeyi üzerindeki etkisini analiz etmektir. Çalışmada sosyal refah değişkeni olarak devletin düşük gelirli ailelere, yaşlılara, engellilere, hasta, işsiz ya da genç insanlara alım gücü sağlamak için yaptığı nakit yardımları, aynı mal ve hizmet sunumu ve sosyal amaçlı vergi indirimleri kullanılmıştır. Söz konusu ülkelerin 1990-2014 dönemindeki verileri ile Sistem-GMM yöntemi kullanılarak elde edilen tahmin sonuçları hükümet etkinlik düzeyinin sosyal refah düzeyi üzerinde pozitif yönlü bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Buna göre söz konusu ülkelerde hükümet etkinlik düzeyinin yükselmesi durumunda sosyal refah düzeyi de yükselmektedir. Sonuç olarak Türkiye ve AB üyesi ülkelerde düşük gelirli aileler, yaşlılar, engelliler, hasta, işsiz ya da genç insanların yoksulluktan kurtarılması ve alım gücüne kavuşması için, görevdeki hükümetlerin kaliteli politika oluşturması, uygulanması ve bu politikalara bağlı kalması, kaliteli kamu ve sivil hizmetler sunması, ülkede oluşabilecek politik baskıdan da bağımsız olması gerekmektedir.

Kaynakça

- Anderson, T. W. & Hsiao, C. (1981). Estimation of dynamic models with error components. *Journal of the American Statistical Association*, 76(375), 598-606.
- Arellano, M. & Bond, S. (1991). Some tests of specification for panel data: Monte Carlo evidence and an application to employment equations. *Review of Economic Studies*, 58(2), 277-297.
- Arellano, M. & O. Bover (1995). Another look at the instrumental variable estimation of error-components models. *Journal of Econometrics*, 68(1), 29-51.
- Baltagi, Badi H. (2005). *Econometric analysis of panel data*. Canada: John Wiley & Sons.
- Barr, N. (1987). *The economics of welfare state*. Stanford, California: Stanford University Press,.
- Barr, N. (1992). Economic theory and the welfare state: A survey and interpretation. *Journal of Economic Literature*, 30(2),741-803.
- Barr, N. (2004). *Economics of the welfare state*. Oxford: Oxford University Press.
- Barry, N. (1992). Liberty and welfare: Comment on Griggs. *Politics*, 12(2), 35-37.
- Blundell, R. & Bond, S. (1998). Initial conditions and moment restrictions in dynamic panel data models. *Journal of Econometrics*, 87(1), 115-143.
- Briggs, A. (2000). Welfare state in historical perspective. In C. Pierson, F. G. Castels (Eds.), *The welfare state reader* (pp. 18-31). Cambridge: Polity Press.
- Briggs, A. (1961). The welfare state in historical perspective. *European Journal of Sociology*, 2(02), 221-258.

- Cameron, A. C. & Trivedi, P. K. (2005). *Microeconometrics, methods and applications*. New York: Cambridge University Press.
- Caruana, C. (2010). Measuring the efficiency and effectiveness of the welfare state: A comparative study of The Eu-27member States. *Bank of Valletta Review*, 42, 75-106.
- Çevik, H. H. (1998). Kamu hizmetlerinin üretilmesinde ve sunulmasında sosyal refah çoğulculuğu. *Türk İdare Dergisi*, 418, 109-122.
- Dereli, T. (2002). *Introduction to social policy*. (Ders Notları), İstanbul.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Gilbert, N. & Terrell, P. (1998). *Dimensions of social welfare policy*. Massachusetts: Allyn-Bacon Publication.
- Gough, I. (1989). Welfare state. In J. Eatwell, M. Milgate, P. Newman (Eds.), *Social economics* (pp. 276-281). Londra: Palgrave Press.
- Hicks, A. & Esping-Andersen, G. (2005). Comparative and historical studies of public policy and the welfare state. In T. Janoski, R. Alford, A. Hicks, & M. A. Schwartz (Eds.), *The handbook of political sociology: States, civil societies and globalization* (pp. 509-525). New York: Cambridge University Press.
- Kaufmann, D., Kraay, A., & Zoido-Lobaton, P. (1999). *Governance matters*. Policy Research Working Paper, 2196. Washington, DC: World Bank Institute.
- Knack, S. & Keefer, P. (1995). Institutions and economic performance: Cross-country tests using alternative institutional measures. *Economics and Politics*, 7, 207-27.
- La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A., & Vishny, R. (1999). The quality of government. *Journal of Law, Economics, and Organization*, 15(1), 222-79.
- Marangoz, Ş. (2001). *Refah devleti: Gelişimi, oluşumu, modelleri ve güncel değişimler* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mishan, E. J. (1969). *Welfare economics: An assessment*. Amsterdam: North Holland Publishing Company, Amsterdam.
- Moon, J. D. (2004). The political theory of the welfare state. In G. F. Gaus, C. Kukathas (Eds.), *Handbook of political theory* (pp. 210-222). London: Sage Publication.
- Özdemir, S. (2007). *Küreselleşme sürecinde refah devleti*. Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Pierson, C. (2001). *Modern devlet*. (Çev. D. Hattatoğlu). İstanbul: Çiviyazıları.
- Pinch, S. (1997). *Worlds of welfare: Understanding the changing geographies of social welfare provision*. London: Routledge Press.
- Roodman, D. (2006). *How to do xtabond2: An introduction to "difference" and "system" GMM in stata*. The Center for Global Development Working Paper Series, No. 103.
- Sacks, A. & Levi, M. (2010). Measuring government effectiveness and its consequences for social welfare in Sub-Saharan African Countries. *Social Forces*, 88(5), 2325-2352.
- Sinn, Hans-W. (1995). A theory of the welfare state. *The Scandinavian Journal of Economics*, 97 (4), 495-526.
- Şenocak, H. (2009). Sosyal güvenlik sistemini oluşturan bileşenlerin tarihi süreç ışığında değerlendirilmesi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 59, 409-468.
- Tatoğlu, F. Y. (2012). *İleri panel veri analizi: Stata uygulamalı*. İstanbul: Beta.